

Iiro Viinasen viiden vuoden yksinäisyys

Peter Fagernäs

Iiro Viinanen ja Kalle Heiskanen (toim.),
Vaaran vuodet 1991–1995: Muistelmia ja päiväkirjamerkintöjä,
Paasilinna, Helsinki 2014, 260 sivua.

Yksinkertaistaminen on suuri viestinnällinen taito. Siinä Iiro Viinanen muistuttaa paljon edellisen vuosikymmenen Ronald Reagania. Kumpikaan ei ollut työkokemukseltaan mikään talousmies, mutta heidän perusteensinsä oli ehkä juuri siksi äärimmilleen pelkistetty. Jos se Reaganilla oli Lafferin käyrä¹, niin Viinasella se oli vaatimus talouskurista. Molemmat nojasivat myös vahvasti virkamieskuntaansa ja vetosivat viestinnässään suoraan kansan syvien rivien tukeen.

Vaihtoehtojen puute lisäsi viestien tehoa. Kuilun partaalla ei voida viisastella ja analysoida suurta joukkoa vaihtoehtoja. Amerikka oli nostettava Jim Carterin kautta seuranneesta alhosta, ja Suomen lopullinen putoaminen sinne oli estettävä.

1. Vähän ystäviä

Viinanen unilukkarina jäi usein yksin. Hän on Heiskanen kirjassa vähällä tehdä itsestään mart-

tyyrin, joka ei saa unta. väsy ja sopertelee. Tekstin uskollinen pysyminen päiväkirjamuodossa kuitenkin loiventaa vaikutelmaa ja sitoo sen hetken toivottomuuteen ja turhautumiseen. Siitä ei myöskään paista läpi omaelämäkertojen kaunistelu, pyöristely ja väärin muistamiset. Totta kai näkökulma on täysin subjektiivinen, mutta niin se on omaelämäkerroissakin.

Kirjasta jää vaikutelma, että Viinanen on koko ajan oikeassa ja muut väärässä. Täytyy kuitenkin muistaa, että ikävien asioiden kertominen ei ole poliitikolle luontaista. Päinvastoin poliitikolla on lähtökohtaisesti halu miellyttää. Niinpä epäpoliitikko Viinanen joutuu jatkuvasti kamppailemaan kirstunvartijana ”elvyttäjiä” vastaan. Hän käy sotaa samanaikaisesti oppositiota, hallituskumppaneitaan, omaa puoluettaan ja sen muita ministereitä vastaan.

Tukea löytyy harvalta taholta. Tärkein niistä on politiikan fundeeraaja, presidentti Mauno Koivisto, ajoittain ja loppua kohti yhä vähem-

¹ Laffer-käyrä kuvaa sitä, miten verojen liiallisuus johtaa valtion verotulojen pienenemiseen.

män pääministeri Esko Aho sekä puolueen oma ”tutor” Ilkka Suominen. Inhokkeja on pitkä lista ja media on ne jo nimennyt. Ei kuitenkaan voi sivuuttaa ”pekkarointia”, joka on käsitteenä jäänyt pysyvästi suomalaisen politiikan sanastoon.

Pelimiehen taitoja Viinanen vilauttelee usein. Ne liittyvät median käyttöön vastustajia vastaan sekä opposition kanssa veljeilyyn (Paa-vo Lipponen) vaalitappion uhatessa hallituspuolueita. Toki tämä ei ole mitään uutta Kokoomukselle. Sen sisällä on ollut tapana ryhtyä muodostamaan uutta hallitusta, kun edellisessä vielä istutaan.

2. Viinanen, pankit ja talousmiehet

Valtiovarainministeri joutuu jatkuvasti painimaan myös yleisen tietämättömyyden kanssa. Asiaa ei voida edes auttaa, kun kansantalous ja pankkijärjestelmä ovat niin huonossa kunnossa, ettei totuutta voi kertoa ilman paniikin synnyttämistä. Jopa sijoittajille maailmalla on kerrottava asioita parhain päin rahahanojen pitämiseksi auki.

Viinanen tuskailee myös sitä, kuinka vähän talouselämän vaikuttajat ymmärtävät politiikkaa. Talouselämä on aina sitä mieltä, ettei politiikassa ole järkeä eikä logiikkaa. On kyllä, mutta se on erilaista. Poliitikko uskoo parantavansa maailmaa ja etsii siihen äänestäjiä; yritysjohtaja hakee yritykselleen kasvua ja voittoa. Talouselämän ja politiikan ikuinen jännite esiintyy kirjassa taisteluna Suomen markasta. Viinasen pääkonnat ovat devalvaatiota ajaneet talouselämän ja pankkien edustajat, joita ministeri syyttää oman edun ajamisesta isänmaan kustannuksella.

Ystävätkin sähläävät. Talouselämän ykkösmies Tauno Matomäki antaa Lalli-lehdelle

haastattelun, jonka mukaan Suomeen on saapumassa IMF:n ”valvontakomissio”. Lausuma leviää maailmalle kriittisellä hetkellä, kun valtion rahoittajat ovat kaikkoamassa.

Hyvin ei mene pankkien kanssa. Ne eivät itse edes tunne omaa tilaansa tai puhuvat muuten vaan palturia. Säästöpankeista käydään ankara vääntö ja KOP uhkaa sulaa käsiin.

Viinanen tukee Pertti Voutilaista pankkinsa sisäisessä taistelussa. Voutilainen osaa toki entisenä Outokummun pääjohtajana hoitaa suhdetta ministeriin, mutta pankin hoito jää retuperälle. SYP-KOP-fuusiossa Kansallispankki jää jalkoihin täysin valmistautumattomana.

3. Takapenkin Taavi

Viinanen valitaan eduskuntaan vuonna 1983 täysin tuntemattomana insinööriyrittäjänä Riihimäeltä ja hän käyttää itsestään otsikon ilmaisu. Hän on ylpeä nousustaan puolueen kellokaksiin jo toisella vaalikaudellaan. Useimpien istuessa ministerinä Holkerin hallituksessa Viinaselle avautuu paikka eduskuntaryhmän puheenjohtajana. Paikka, jota hän tulee seuraavissa vaalien jälkeisissä hallitusneuvotteluissa käyttämään maksimaalisesti hyväkseen.

Sosiaalidemokraatit kokevat 1991 vaaleissa murskatappion ja jäävät oppositioon. Hallitustie aukeaa taas Kokoomukselle, vaikka se häviää vaalit. Kakkospuolueena sille kuuluu predestinoidusti valtiovarainministerin paikka, jonka valtaa Viinanen yksin, mikä sinänsä on harvinaista. Näin hän työntää myös puolueen puheenjohtajan Pertti Salolaisen sivuraiteelle, mistä mies ei koskaan löydä vaihdetta takaisin.

Ensiarviot untuvikkoministeristä ovat ”hajuton, väritön, mauton”. Viinasen mielestä se on samanlainen vertaus kuin Sauli Niinistöstä sanottu luonnehdinta ”tyypillinen yhden kau-

den kansanedustaja”. Tulee lama, romahdus ja ankara yönkiristys. Viinasesta tulee ankeiden aikojen apostoli, jota joko vihataan tai kunnioitetaan. Ei mitään siltä väliltä.

Kirjaan liitetystä epilogissa Viinanen jatkaa noiden vuosien kokemusten kertaamista ja antaa uusille vallanpitäjille neuvoja. Ei hän tästä tavastaan eroon pääse, vaikka lupasi ensimmäisen kerran vuonna 2007 tilaisuudessa, jossa itsekin olin läsnä, sen jäävän hänen viimeiseksi julkiseksi esiintymisekseen. Suomalaiset taitavat kuitenkin tarvita totuuden puhujia nyt, kun politiikassa päättäminen näyttää niin vaikealta.

Viinanen ei malta olla arvostelematta omaa puoluettaan Kokoomusta sen suoriutumisesta pääministeripuolueena. Voihan olla, että pääministeriys monipuoluehallituksessa maksaa liikaa ja parhaat tulokset on saavutettu sen kakkospuolueena. Ongelma vain on, miten taata pääsy hallitukseen, jos vaaleissa jäädään toiseksi.

4. Koko totuus mitään muuttamatta

Heiskasen ja Viinasen kirja *Vaaran vuodet* on autenttinen kuvaus kohteestaan, ministerin mielenliikkeistä ja eletystä ajasta. Siksi on hyvä, että se pitäytyy päiväkirjamuodossa, vaikka Heiskanen onkin siten selvinnyt turhan helpolla. Pitäytyminen alkuperäisteksteissä tekee kerroksen kuitenkin niin pelkistetyksi, että monet ongelmat ja hankkeet jäävät lakonisen viittauksen varaan, eikä lukija aina tiedä, mistä on oikein ollut kysymys.

Vuosien 1991–1995 tapahtumiin tullaan kuitenkin vielä useasti palaamaan, kun etsitään keinoja nykyisen taantuman hoitamiseen. Jäljellä taitaa olla vain ”sisäinen devalvaatio”, Iiron lempiajatus. □